

bij ons allen, die, als volk, in de laatste halve eeuw, slechte vaderlanders en slechte christenen zijn geweest.¹²⁾

Hoogachtend, Uw dw.

G. VAN DER LEEUW.

¹⁾ Inderdaad, ook na herlesing kunnen we niet zien, dat de humor uit het artikel van Dr. v. d. L. zoo duidelijk spreekt.
²⁾ Neen, elkander „oppervlakkig” en „onwetenschappelijk” achten — daarvan is geen sprake. Ik althans acht Prof. v. d. L. zeer hoog. Maar daarom kan men nog wel eens iets zeggen, dat oppervlakkig is; en ook een hoogleraar kan wel eens iets al te gemakkelijk constateeren.

³⁾ Maar als ik een land in cultuur breng, doe ik niets anders dan natuurgave tot uiting brengen. Natuur moet gecultiveerd worden; daarom hebben we het woord cultuur nodig.

⁴⁾ Hoe ter wereld kan Prof. v. d. L. dan een cultuureenheden eischen?

⁵⁾ Dat wordt dus een nieuwe „groep”; maar een groep is het; of het blijft een individu.

⁶⁾ Ik meen, dat uit dat geloof de levensbeschouwing groeien moet. En dus is er naar ik meen volmaakte harmonie tusschen die twee. Ja ik kan de een niet denken zonder de ander; althans niet bij meer ontwikkelde.

⁷⁾ Het leek er toch veel op; onze lezers hebben heel het stuk van Prof. v. d. L. gelezen.

⁸⁾ Maar dan zijn ze of inconsequent en innerlijk gedeeld, of hun levensbeschouwing is de christelijke of althans een Christelijke.

⁹⁾ Ik dacht, dat in zijn artikel de V.A.R.A., dat zijn de socialist, die de A.V.R.O. de das omdeden, allereerst dan dienden genoemd.

¹⁰⁾ Indien ergens, dan zou het daar te bewijzen zijn!

¹¹⁾ Gelukkig en ... noodgedwongen.

¹²⁾ Zijn schouwburg en Kerk hier soms equivalenten?

¹³⁾ Weenen over de breuke van het volk beteekent voor ons ook steeds het consequent vasthouden van den eisch: „tot de wet en tot de getuigenis; en het zal zijn, als ze niet wandelen naar dit Woord, dat ze geen dagernaad zullen hebben”.

J. W.

Over Kerkelijke Financiën.

II.

B. I. Kan men nu zeggen, dat de organisatie, zooals die onder ons is opgebouwd naar de sub A genoemde beginselen, waarbij men dus als hoofdbrouwen van de kerkelijke inkomsten gesteld ziet collecten, plaatsenhuis en vrijwillige inschrijvingen, hetzij alle tezamen, hetzij voor een deel, hetzij slechts één daarvan, althans in materiële zin, geslaagd mag heeten? Het antwoord op die vraag hangt af van hetgeen men, naar uiterlijk waarneembare verschijnselen, zou kunnen bepalen als de grond van de bloedwarmte in ons kerkelijk leven, nadat men eerst heeft vastgesteld, welke de gewenschte temperatuur is.

Naar ik meen is vrij algemeen als de gewenschte temperatuurgraad bepaald: ten hoogste 1000 „zielen” per predikant. Als men nu dezen maatstaf aanlegt, dan constateert men:

a. dat in vele dorpen en kleine-stads-gemeenten het aantal zielen lager is dan 1000. Hier is dus de toestand gunstig. Doch hiertegenover staat:

b. dat in vele, ook in de meeste der z.g. grootere gemeenten de verhouding algemeen anders is. Wanneer men het bekende „Jaarboek”, uitgave 1930, raadpleegt, dan ziet men, dat van de gemeenten met een aantal zielen boven 5000 het verhoudingscijfer van 1632 als laagste in deze groep oploopt tot 2069 als maximum. Voor de groep van gemeenten van 3000—5000 zielen zijn deze cijfers respectievelijk 1080 en 2007; onder de gemeenten met één predikant vindt men er toch ook vrij vele (ruim 80) die meer dan 1000 zielen hebben; men vindt in deze groep als hoogste cijfer 2650. De statistiek, op blz. 309 van dit Jaarboek opgenomen, geeft als doorsnee-cijfer van alle kerken in Nederland ongeveer 900 zielen per predikant. Dit is, oppervlakkig beschouwd, een gunstig cijfer. De minder aangename conclusie, die evenwel uit het doorsnee-cijfer moet worden getrokken, is deze, dat de vele kleinere gemeenten tezamen een zoo groote marge van haar zielen-aantal tot het „standaard”-cijfer van 1000 geven, dat de nadeelige verhouding van die andere kerken, met haar zielen-aantal ver boven de 1000 per predikant, daardoor nog zoo aanzienlijk wordt gereduceerd. De achterstand van de grootere bij de kleinere kerken wordt hiendoor nog scheller belicht.

Aangezien het ondenkbaar is, dat een kerkeraad niet tot het beroepen van meer predikanten zou overgaan, indien de inkomsten zulks toelieten, moet dus wel worden aangenomen, dat de nietgewenschte toestand van een (te) groot „zielen”-aantal veroorzaakt is door de beperkingen, opgelegd door een te karig vloeien der inkomsten.

Practisch wordt dus het tekort aan predikanten in die groote gemeenten teruggebracht tot een tekort in haar geldmiddelen.

II. Welke kunnen de oorzaken en de verdere gevolgen zijn van die financiële tekorten?

Men is geneigd aanstonds van een geestelijk tekort te spreken en dan te beweren, dat het peil van het geestelijk leven van de grootere gemeenten lager is dan die van de kleinere. Toegegeven mag worden, dat de massaliteit gevaren oplevert voor het geestelijk leven; men mag echter ook nog wel rekening houden met de mogelijkheid, dat er van die massaliteit een stimulans ten goede kan uitgaan. Toegegeven moet ook worden, dat het grootere-stads-leven gevaren oplevert, doch het komt mij voor, dat de betekenis daarvan voor het leven van onze kerken tot op dit oogenblik, althans niet overal zoo groot behoeft te worden geacht, dat

hieruit alléén de financiële tekortkomingen zouden zijn verklaard.

Doch, omdat vaststaat, dat een te groot zielen-aantal per predikant de geestelijke bearbeiding van de gemeente moet schaden, is ook boven twijfel verheven, dat bestendiging van zulk een toestand op den duur zeer schadelijk moet werken. Zijn wij nu voor die grootere gemeenten al gewend aan cijfers van 1500—2000 zielen per predikant, wij zullen, komt er geen verandering, over 10 à 20 jaren ons hoogstwaarschijnlijk moeten gewennen aan nog veel hogere cijfers. Want bij een tekort aan de geestelijke bearbeiding hebben de desorganiseerende invloeden van het tegenwoordige leven in het algemeen en van het groote stadsleven in het bijzonder natuurlijk ruimer spel en meer gelegenheid dan anders.

Ik stelde zoeven twijfelachtig, dat de invloeden van het groote-stads-leven reeds zoo sterk gelden, dat hiernuit alléén de ongunstige verhouding van thans zou zijn verklaard. Het wil mij voorkomen, dat men voorshands aan een anderen factor niet genoeg aandacht kan schenken. En wel deze: door de massaliteit verliest menig een het aanvoelen, het overzien van de werkelijke verhoudingen en behoeften en daardoor ook de beoordeeling van wat de eigen taak en plicht vordert. In kleine gezelschappen leert men gemakkelijker de noden en behoeften daarvan kennen dan in groote gemeenten het geval is. De laatste toch hebben bijna geen middel meer, om over den stand der financiën inlichtingen te geven anders dan door mededeeling in de plaatselijke kerkbodes of door middel van circulaire. En nu is het algemeen bekend, dat het groote — ook ons — publiek, zoo vreemd staat tegenover alles, wat naar cijfer-beschouwingen riekt, dat het zich bezwaarlijk tot het behoorlijk kennisnemen, het verwerken en het begripen daarvan kan opwerken. Men mag dit niet verklaren uit onverschilligheid of indolentie; het is bij velen half bestendige schuchterheid tegenover cijfermateriaal, half ook weerzin tegen becijferingen, het kerkelijk leven rakende. Velen willen hier nog zoo gaarne de gemoedelijkheid.

Hieruit nu wordt naar mijn gevoelen grootendeels verklaard, dat vele leden van een groote gemeente minder doen dan zij, wanneer het hun op den man af gevraagd en aangedrongen zou worden, zouden doen. Zulke leden zien niet meer waartoe zij geroepen zijn.

In dit verband moet opgemerkt worden, dat het onredelijk zou zijn alles ten laste van de gewone leden der kerk te brengen. Het blijft de vraag of de Kerkeraden, eventueel de Commissiën van Beheer, voldoende actief zijn en of zij werkelijk trachten de leden der kerk persoonlijk te naderen. Wordt in het bijzonder in de groote gemeenten, wel voldoende en geregeld opening van zaken gegeven? Wordt, bijv. ook in gemeentevergaderingen, aan de leden wel gelegenheid geboden zich op de hoogte te stellen en zich eens uit te spreken?

Maar ook, waar dit wel geschiedt, zal men blijven ondervinden, dat het persoonlijk contact lang niet zoo intensief kan zijn als in de kleinere gemeenten; de groote gemeenten blijven in een moeilijke positie. Het is m.i. van genoegzaam belang na te gaan of er eenig middel gevonden kan worden, dat haar meer kan helpen dan alle middelen, tot nu toe aangewend.

Scheveningen.

A. SCHILDER.

Groninger Volksverhalen.

In verband met de propaganda, die de Groningsche Vereniging voor Vreemdelingenverkeer is begonnen, schreef „Het Handelsblad” een serie geïllustreerde artikelen, om de toeristen, wier seizoen weer is aangebroken, op te wekken tot een bezoek aan het Groningerland. In één daarvan worden de bezienswaardigheden genoemd, die een auto-tocht te genieten zal geven: de bloeiende landouwen, de rijke hofsteden, de karakteristieke dorpen op terpen of „wierden”, de typische torens, de overblijfselen van de oude „horgen” (burchten) van den nu vergeten landadel, enz., die aan het geheel verleen een eigen karakter van zeldzame bekoring, (dat) de Groningsche landen gansch verschillend (maakt) van overal elders”.

Degenen, die de uitnodiging aanvaardden, zullen in hun verwachtingen niet teleurgesteld worden. Wie wel eens in deze streken heeft vertoefd zal het „Het Handelsblad” gaarne nazeggen, dat het Groningerland een eigen karakter heeft en dat men, om zijn land te kennen, stellig deze provincie bezocht moet hebben.

Uiteraard echter zal zulk een kennismaking vluchtig zijn, wanneer men als toerist door Groningen trekt. Men zal veel zien, men zal een goeden totaal-indruk krijgen, maar men komt niet verder dan tot een oppervlakkige kennis en met name aan de menschen van het Groningerland blijft men vreemd. Wat er leeft aan voorstellingen, begrippen, ideeën, overlevering, onder de menschen, die in

deze omgeving wonen, snelt men achter het stuur van zijn automobiel voorbij. En toch is dat alles zeker niet het minste element van dat „eigen karakter”, dat het Groningerland heeft, integendeel, het wordt er voor een goed doel door gevormd. Wie dus werkelijk eenige kennis omtrent de Noord-Oostelijke streken van ons land zich wenscht te verwerven, zal naast een ontdekkingsstocht per auto of fiets nog iets meer moeten doen: hij zal ook moeten zoeken naar eenig middel, dat hem met de menschen en hun denken in aanraking brengt.

Welnu, dat middel is er in het onlangs verschenen boek „Groninger Volksverhalen”, verzameld door E. J. Huizenga-Onnekes, bewerkt door K. ter Laan en met prachtfoto's verlicht door F. G. Knoll.¹⁾

Mevrouw Huizenga is de provincie ingetrokken tot in de verste uithoeken en heeft overal met de menschen gepraat. Hun verhalen teekende ze op, zoo nauwkeurig als maar mogelijk was en onveranderd, alleen maar alle overgebracht in één dialect, dat van Slochteren, „omdat men nu eenmaal van een anderen tongval nooit volstrekt zeker is”, heeft de heer Ter Laan ze weergegeven. Volksverhalen dus in de volkstal — de beste bron om het volk te leeren kennen, en in die kennis van het volk tegelijk de streek, waar het woont.

We willen dan op dit mooie boek de aandacht van onze lezers vestigen. Misschien zijn er onder hen, die aan den oproep van de Groningsche Vereniging voor Vreemdelingenverkeer straks in hun vacantie gehoor willen geven en dan zullen ze op en van hun tocht heel wat meer genieten, als ze dit boek hebben doorgelezen.

Naar de logische orde in een boek, dat een verzameling is van losse stukken, is de stof, door Mevr. Huizenga verzameld, in verschillende afdelingen bijeengevoegd. Er zijn er acht, die met elkaar een zeer interessant beeld geven van de Groningsche volksziel.

De eerste brengt onder den titel „Heidendom” samen allerlei reminiscenties aan de verre tijden, toen het Groningerland nog niet gekerstend was, heidensche voorstellingen, die in een dikwijls zeer verbaasterden vorm in het volksgeloof zijn blijven voortleven. Zoo verhalen, die herinneren aan de oude opvatting van het doodentransport naar het witte eiland, de overvaart der zielen naar het doodenrijk. Daarmee verbonden zijn er ook nog archaïstische voorstellingen te vinden over de wijze, waarop de ziel het lichaam verlaat (b.v. in de gedaante van een dier, een muis of een kever). Vrij algemeen is in Groningen nog 't geloof in „doodenverluders”, voorrekenen van den komenden dood. Verteld wordt van menschen, die een voorgevoel hadden van hun nabijgevoerd dood („Maak vol” b.v.), maar ook paarden en honden kunnen in hun gedragingen blij geven doodenverluders te zijn. Ook weet men ten plattelande nog van de roggheesten en „den koolhoos”, goedaardige geesten, die leven in 't korenveld, en van beschermende invloeden, als het „Laikster Toekje”, een takje huls, dat men zelf te Leek heeft geplukt. 't Is duidelijk, dat in deze en dergelijke begrippen animistische invloeden voortleven, nu wel geworden tot folkloristische elementen, maar in hun oorsprong bestaandeelen van het geestengeloof van 'theidendom.

Witte juffers „die binnen ok overaaf”, soms van plaats veranderend, vaak op één bepaald punt te vinden. Ze mogen 's avonds wat spoken en eens een enkelen keer het een schuldenaar wat benauid maken, over 't algemeen doen ze geen kwaad. Maar de zwarte juffers zijn gevaarlijk „doar möie baang veur wezen”. Gelukkig zijn ze niet zoo heel talrijk, komen ze alléén voor bij de oude burchten. Hier en daar herinnert men zich ook nog „wikwiven”, oude vrouwtjes, die de gave der voorspelling bezaten. Oafie uit Delfziel heeft in dat opzicht een groote volksreputatie behouden. Nachmerries vooral zijn vreeselijke wezens, „iezolk goud!” Ze kruipen door „'traimlok van 'n deur” en gaan zitten op menschen en paarden. Vooral vrouwen worden er door geplaagd en dan is het nog het ergste, dat de mannen het niet willen gelooven, zooals Geert, de echtgenoot van Annoa van Spiek, die de desbetreffende jammerklachten van zijn vrouw in roekeloos niet-begrijpen met: „'n stilstaand in 't geblood” afdeed. Nachmerries zijn zelf menschen: „als er zeven wichter in ain hoeshollen zien”, is een ervan een nachmerrie, en ze doen kwaad genoeg, al hebben ze er „zulfs geen pelzaier van”. Men kan er gelukkig iets tegen doen: „as ie 's avonds op ber gaan, möie de schouwen mit 'topen inne noa 'tber tou zetten; din kennen ze niks begunnen”.

Verwant aan de nachmerrie-voorstellingen zijn die omtrent de weerwolven, ook menschenbenauwers (maar dan verschijnend in de gedaante van een hond of een kat) en zelfs ook menschen: „waar dat zeuven jonges binnen, daar is aaltied de jongste 'n weerwolf, kinje mor driest op reken”. En dan spoken natuurlijk door zulke opvattingen heen de verhalen omtrent duivelsverschijningen: de duivel verschijnt als een paard zonder kop, als een roodbonte „kou” (koe), als een zwarten vent

¹⁾ J. B. Wolters' U. M., Groningen, Den Haag, 1930.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

Is het onderwijs in de Wiskunde een noodeloze kwelling voor onze leerlingen? *

Ik mag wel beginnen met U excuus te vragen over de keuze van mijn onderwerp. Zoals U uit de convocatie hebt gelezen, wilde ik vanavond eens met U spreken over de wiskunde. En nu staat die wiskunde, speciaal bij ouders van H.B.S.-leerlingen, in een heel slecht blaadje. Telkens ervaren deze, dat hun kinderen er heel wat gemakkelijker zouden komen, als de wiskunde er maar niet was.

Uren en uren wordt daaraan gewerkt; heel wat zuchten worden geslaakt en vele tranen geplengd. Het huishouden is in de war, als de som niet gevonden wordt en het eind van het lied is nog het treurigst... het volgende rapport vermeldt een onvoldoende voor algebra of meetkunde, dan wel voor beide.

Ik kan me best voorstellen, dat U na deze ervaring ertoe komt het vak, dat U kind zooveel moeite en verdriet veroorzaakt, te verfoeien.

En toch lijkt het me niet ondienstig, dat we er vanavond eens over praten.

Ten eerste om het U eens te kunnen zeggen, dat ook wij (wiskunde-leeraren) heel goed erin kunnen komen, dat het voor onze leerlingen moeilijk is om te voldoen aan de eischen, die het wiskunde-onderwijs aan hen stelt. Wijzelf ondervinden die moeilijkheid dagelijks aan den lijve. Elke onvoldoende, die we op het rapport neerschrijven, betekent teleurstelling en dikwijls verdriet voor leerling en ouders.

Het is heus geen aangename taak, waarvoor we bij elk rapport gesteld worden.

En als we dan tegenwoordig zijn bij het uitdelen van de rapporten in de klasse, en bij enkele penters de tranen in de oogen zien komen, als ze ontdekken, dat hun angstig vermoeden juist blijkt te zijn geweest: „Wiskunde onvoldoende!” dan zouden we voor een lief ding wenschen, dat we dien aardigen leerling, die zoo hard werkt, eens konden blij maken met een goed cijfer.

Vervolgens wilde ik U wijzen op de betekenis van het beoefenen van wiskunde, ook al blijft het gewenschte resultaat op het rapport achterwege. We werken niet voor een cijfer! Dat tracht ik mijn leerlingen steeds weer bij te brengen.

U zult het hoop ik allen met mij eens zijn, dat dit alleen maar zien op het succes een gansch verkeerde levenshouding is.

We hebben er ook onder onze leerlingen, die hun ziel verkoopen voor een mooi cijfer. Ik kan U wel zeggen, dat dezulken mijn vrienden niet zijn. En dat worden ze zoo bij gelegenheid in de klasse wel gewaar! Een „Strober” is een gevaar voor zijn klasse: hij maakt school. Het is dus zaak hem zoo gauw mogelijk te ontmaskeren, om hem hierdoor zijn groeiend gezag onder zijn medeleerlingen te ontnemen.

Maar, zult U zeggen: een leerling, met mooie cijfers voor wiskunde, is toch niet altijd een Strober. Gelukkig niet! Al loopt zoo iemand altijd gevaar het te worden, mede door het succes, dat ze oogsten met hun prachtig rapport: succes in de klasse, succes ook thuis en bij familie; met een knappen jongen (of meisje) geurt men graag!

Maar ook zonder dat ligt er een gevaar in mooie cijfers, die verkregen zijn ten koste van weinig inspanning.

C. T.

*) Dit opstel is oorspronkelijk een referaat voor ouders van H. B. S.-leerlingen. De schrijver liet het op ons verzoek dezen vorm behouden.

beginnsel, dat een onderzoeker als Yahuda is toegedaan en dit bij de onder te noemen voorbeelden niet uit het oog te verliezen.

We komen dan tot het tweede deel der inleiding, die Yahuda ter oriëntering geeft. Van de Jozef- en Exodusgeschiedenis wendt hij zich eerst naar dat gedeelte van den Pentateuch, dat zich met den zoogenaamden „oertijd” bezig houdt en van gebeurtenissen verhaalt, die in den vóór-Egyptischen tijd gedacht zijn of plaats hebben gevonden volgens den Pentateuch. Dit gedeelte bestaat uit de sagen van schepping, aartsvaders enz. Deze noemt Yahuda een stuk uit de „vóór-Egyptische periode in den Pentateuch”.

Ook hier onderzoekt hij, in overeenstemming met zijn milieu-theorie, eerst de elementen, die zijn „ingevloeid” uit het Babylonische milieu en de taalkundige verhouding tot het Assyrisch-Babylonisch. Vervolgens tracht hij de andere elementen, die niet Assyrisch-Babylonisch zijn, te doorvorschouwen, wat oorsprong en wezen betreft. Dan zal blijken, dat ook in deze sagen een groote hoeveelheid Egyptische elementen aangetroffen wordt, dat ook hier woorden voorkomen, die aan het Egyptisch zijn ontleend. Dat ook hier zinswendingen worden gevonden, die slechts uit het Egyptisch te verklaren zijn. Ja, Yahuda ziet zelfs

op een groot hont kalf, zelfs wel eens als een haas in Iskoniand.

Geen wonder, dat onder de menschen, die dit alles voor waar houden, ook 't geloof in voortekens bestaat: een akelig geschreeuw hebben allen op hun tijd wel gehoord en het beteekende altijd narigheid: als er een schaar op tafel wordt gesmeten, kun je er vast op aan, dat er binnenkort rouwgoed moet worden gemaakt; als je een zwarte spinnewebbe ziet of een vliegende eiber, wees dan gewaarschuwd. En zulke „veurloop”, dat men zijn eigen begrafenis ziet, dat men de brandklok hoort luiden, midden in den nacht, terwijl niemand anders het gehoord heeft, die veurloop „dij binnen der: dat komt sekuur oet ook en doar mekakiert nog gain hoar oan”. Men leze maar eens de „ge-tuigenissen”, die het boek vermeldt.

En dan zijn er eindelijk nog de vele kolken, die ten dezen hun rol spelen. Wees er maar zeker van, aan ieder van die diepe kolken, die bij Noordhorn en bij Nijziel, die bij Blijham en bij Rommelskerken, zit een geschiedenis vast, waarin de duivel de hoofdrol heeft gespeeld en waarvan een of andere onvoorzichtige of ongelovige voorbijganger het droevig slachtoffer is geworden.

Een tweede afdeeling vertelt van „Heksen en Spoken”. Er zijn heel wat heksen en vroeger waren er nog meer; „vrouger wipte 't van heksen 'thailand deur”. Vooral in Spijk zaten ze en er waren heel kwade bij. Ze kunnen overal door: ze reizen door de lucht op „bezzemstokken”, ze trekken over 't water in „waskeboales” (waschtobben), roeiend met „kouribben” en ze beheksen menschen, vooral kinderen, maar ook dingen, als de eieren en de boter. 't Gevaarlijkst zijn ze als ze van gedaante veranderd zijn, als ze als kat of varken verschijnen, want dan herken je ze niet, als je te weinig routine hebt. Zie je er zoo een, geef dat varken of die kat een flinken schop of een duchtigen opstopper: morgen weet je dan wie de heks is geweest. Want dan zie je ze met een buil of een hinkend been gaan. Een heele rij van verhalen levert de onomstootelijke bewijzen der hekserij, zoodat het dwaasheid is er niet in te gelooven. Maar ze leeren ook, wat je er tegen doen moet. Om te beginnen: „moie nait te veul proaten en nooit gain noamen nuimen”. Dan is zilver een goed afweermiddel, want „zulver doar binnen ze haang veur”; ook 't begraven van een wasklap (handdoek) op 't punt, waar ze langs gaan, „'t sloan van van een kruusko”, e.d.

't Is nuttig, dat men deze dingen weet, want „der binnen minchen genog, dij joe 'n hail hult kwoad down kinnen; dij kinnen 't bloot allain mit ogen al wel down”.

Wie eenig begrip heeft van folklore, begrijpt onmiddellijk de waarde van al deze, in tal van illustratieve verhalen bewaarde, voorstellingen. Ze zijn de geluigen van primitief volksgeloof en bewaren soms historische herinneringen, maar vooral ook, ze staan veelal tegen den achtergrond van gave menschenkennis, en geven een klaar inzicht in de echte volkspsiologie. En juist dit laatste maakt ze van zooveel belang voor de kennis omtrent menschen en hun streek. Samen vormen ze het materiaal, waaruit de folklorist het beeld van de verhoudingen en de levensgewoonten der menschen weet op te bouwen en dan is ieder trekje, ook het kleinste, belangrijk. Wanneer men deze beide eerste afdeelingen van het boek heeft doorgelezen, en de verhalen in hun zielkundigen achtergrond heeft begrepen, is men al een heel eind dichter gekomen bij de kennis van den Groninger geest.

Maar er volgen er nog zes. En nu kunnen we die alle niet met dezelfde uitvoerigheid bespreken,

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELUKE SCHEISEN

Het boek van Yahuda. *)

V.

Lijkt de in het vorige artikel gegevene voorbeelden hebben we het eerste deel van Yahuda's boek (d.w.z. eerste boek; later volgt nog een tweede) getracht duidelijk te maken. Nu hadden die voorbeelden alle betrekking op de geschiedenis van Jozef en Mozes. Daaraan immers kon Yahuda zijn milieu-theorie het duidelijkst toelichten. In zijn inleiding plaatste hij de stelling, dat die theorie slechts dan juist kon zijn, wanneer het Egyptische milieu juist in die gedeelten van den Pentateuch het duidelijkst doorschemerde, waarin verteld wordt van het samenleven van de Israëlieten met de Egyptenaren. Hij krijgt dan tot resultaat, dat het Egyptische milieu in de geschiedenis van Jozef en in de eerste hoofdstukken van Exodus inderdaad het duidelijkst wordt weerspiegeld en wel niets slechts in afzonderlijke woorden en uitdrukkingen, maar ook in het gebruik van geheele zinnen, formules, etc.

doch belangrijk zijn ze ieder voor zich en wie door de eerste is geïnteresseerd, zal ze zeker met genoegen ten einde toe lezen.

De derde is van historische aard, brengt overleveringen samen omtrent personen (b.v. den sagenheld Radboud) over diogen, (ontstaan van den Dollard, van hunnebedden), over burchten, torens, pompen, putten. Vooral uit den Franschen tijd en de kozakkenperiode dateeren vele verhalen, die en uit historisch en uit folkloristisch oogpunt van betekenis zijn.

De vierde afdeeling, aan de derde verwant, geeft kerkelijke overleveringen, verbonden aan plaatsen en kloosters. Ze spreken van den invloed, dien het Christendom heeft geoefend en zijn dikwijls de typische verbinding van taaiheidensche voorstellingen en daaroverheen gegroeide Christelijke denkbeelden.

De afdeelingen vijf, zes en zeven zijn weer geheel van folkloristische aard.

De vijfde brengt allerlei „noaloop”-verhalen, dat zijn geschiedenissen omtrent menschen, die na hun dood niet tot rust konden komen en nu noaloopen. Vaak is die noaloop 't gevolg van misdaad, maar dikwijls ook van gierigheid, hardvochtigheid, onbetrouwbaarheid, of ook van andermans schuld of nalatigheid. En altijd weer gevoelt men onder 't lezen den dieperen zin, de duidelijk-didactische en volks-paedagogische strekking, die er in ligt.

De zesde is een collectie „duivelverhalen”. De duivel, incarnatie als hij is van alle kwaad en ondeugd in het volksgeloof, is de auctor intellectuelis van alle slechtheid en onvermoeid daast hij rond onder de menschen, altijd precies wetend, waar hij zijn buit vinden moet. Maar ook hier weer — en het is andermaal de didactische waardij van deze verhalen — weet de volkswijsheid goeden raad, die dikwijls op geestige wijze in praktijk wordt gebracht.

Vooral ook belangrijk voor de kennis van het volkskarakter zijn de verhalen over volksfantazie uit de zevende en over volkshumor uit de achtste afdeeling.

We moeten ten dezen met eenvoudige vermelding volstaan, maar wie zich interesseert voor de opvattingen omtrent het ontstaan van plaatsnamen (Terminen, Feerwerd, Gaarwerd, Griepskerk e.d.), wie de legenden weten wil, aan allerlei punten verbonden, wie genieten wil van den echten, onverstoorden volkshumor, zoodat die onder elke omstandigheid onverstaanbaar naar boven borrelt, die zal misschien deze beide laatste afdeelingen nog het meest appreciëren.

„Groninger Volksverhalen” is niet een boek, om het in één ruk uit te lezen. 't Is geschikt, maar dan ook echt geschikt, om het van tijd tot tijd eens uit de boekenkast te nemen, als men een half uurtje over heeft, en dan enkele verhalen er uit te lezen. Het biedt ook uitnemende stof aan degenen, die het Groningsch dialect kennen, voor een voordracht. En voor liefhebbers van folkloristische lectuur is het een uitgezochte hors d'oeuvre van Groningsche specialite's, pikant en smakelijk, maar ook voedzaam. Want dat is de werkelijke betekenis van het boek: 't geeft inzicht in het Groningsche volkskarakter, 't verklaart Groningsche eigenaardigheden en plaatselijke gewoonten — het leert Groningen kennen. De automobilist moge op zijn kilometer-tocht het Groningsche land zien en van de pittoreske stadjes en dorpjes, van de bloeiende akkers en wijde luchten genieten — de lezer van dit boek raakt vertrouwd met de Groningsche menschen en hun gedachtenwereld. En hij kent ten slotte Groningen het best van de twee.

Hierbij blijft Yahuda echter niet staan. Ja, het grootste stuk van dit eerste boek of deel is al gewijd aan een ander stuk van den Pentateuch. Over de geschiedenis van Jozef en Mozes, dus over den z.g.n. Egyptischen tijd in den Pentateuch schrijft hij iets meer dan negentig bladzijden. Bijna honderd en negentig echter wijdt hij aan, wat hij noemt, de vóór-Egyptische periode in den Pentateuch: de sagen van den voortijd in Genesis.

Terloops zij opgemerkt, dat het woord „sagen” ons vreemd zal aandoen. Wij denken daarbij toch altijd aan geheele of gedeeltelijke onbetrouwbaarheid. Terwijl voor ons, Gereformeerden, de verhalen van schepping, val, zondvloed, aartsvaders e.a. werkelijke geschiedverhalen zijn. Yahuda staat hier dus duidelijk onder den invloed van Gunkel, wiens standpunt wij in het eerste artikel hebben vermeld. Evenals Gunkel acht hij niet alle trekken in de verhalen van Genesis betrouwbaar. Integendeel, door een minitieuze onderzoek, waarbij ook „sagen” van andere volken worden vergeleken, zal men moeten trachten te bereiken de historische kern. *)

We loopen met deze opmerking niet vooruit op de in het volgende artikel te geven critiek op het boek van Yahuda, omdat deze kwestie in dit boek niet de hoofdzaak vormt. Alleen is het goed, reeds nu ons bewust te zijn van het geheel andere